

Rapportage Voorstel naamgeving crematorium Hoeve de Zwingel Nederweert (2024)

ALFONS BRUEKERS

Dit werk is auteursrechtelijk beschermd. Overname van de inhoud van deze rapportage, hetzij integraal, gedeeltelijk of parafraserend, ongeacht het analoge of digitale medium waarin, ongeacht het doel en ongeacht de aanvrager, is niet toegestaan zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van STRABO.

Alfons Bruekers

STRABO | Stichting Regionaal Archeologisch BodemOnderzoek
Kreijel 4
6035 SG OSPEL

Voorwoord

Deze publicatie is een uitgave van de Stichting Regionaal Archeologisch Bodem-Onderzoek te Nederweert (STRABO), opgericht in 1985. Dit is een in Ospel gevestigd non-profit expertisecentrum op het gebied van erfgoed.

Doelstelling

STRABO stelt zich ten doel om archeologisch en bouwhistorisch onderzoeks- en vondstenmateriaal en daaraan verbonden waarnemingen te documenteren en te ontsluiten voor wetenschappelijk onderzoek, advisering, beleidsontwikkeling en publieksbereik. Een onderdeel van de activiteiten van STRABO betreft de advisering op het gebied van cultuurhistorische onderbouwde naamgeving van publieke en openbare ruimte.

Ervaring

STRABO beschikt over jarenlange ervaring in het verrichten van archivalisch en archeologisch onderzoek, projectleiding, bureau-onderzoek, determinatie, rapportage en documentatie, publieksbereik en advisering, mede onder auspiciën van de ROB (Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (latere RCE, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed).

Doelgroepen

STRABO levert daarnaast gratis gevraagde en ongevraagde advisering aan gemeentebesturen, interne en externe gemeentelijke beleidsadviseurs, erfgoedorganisaties, particulieren, lokale gemeentelijke erfgoedcommissies, projectontwikkelaars, archeologische adviesbureau's, t.b.v. archeologische omgevings-vergunningen en naamgevingsprojecten.

Doelregio

STRABO verrichtte in het verleden onderzoek en advisering in de Limburgse gemeenten Nederweert, Weert, Leudal (Grathem), Peel en Maas (Meijel) en de Noord-Brabantse gemeenten Cranendonck (Budel) en Asten, met Nederweert als hoofdaandachtsgebied.

Erkenning

STRABO is door het gemeentebestuur van Nederweert in 2018 en 2021 formeel erkend als cultuurhistorische en archeologische stakeholder in het onder het bevoegd gezag vallende archeologisch beleidskader en bij de uitvoering van omgevingsvergunningen en programma's van eisen van archeologisch onderzoek in de gemeente Nederweert.

Duurzaam en toegankelijk

De archeologische, naamkundige en bouwhistorische onderzoeks- en adviesrapporten van het roerend erfgoed-expertisecentrum STRABO zijn alle duurzaam digitaal opgeslagen en te vinden of te downloaden via:

DANS, het nationale expertisecentrum en repository voor (archeologische) onderzoekdata, van de Koninklijke Nederlandse Academie voor Wetenschappen,

<https://dans.knaw.nl/nl/data-stations/archaeology/>

ACADEMIA, de publicatiewebsite van de Stichting Geschiedschrijving Nederweert en de Stichting Regionaal Archeologisch Bodem-Onderzoek, op:

<https://independent.academia.edu/AlfonsBruekers>

Koninklijke Bibliotheek, depot van analoge en digitale publicaties, via

<https://webggc.oclc.org/cbs/DB=2.37/>

Erfgoedhuis Weert, digitale studiezaal van het Erfgoedcluster Weert, gemeente Weert, via

<https://erfgoedhuisweert.nl>

Publicatielijst

In de afgelopen jaren verschenen de volgende STRABO-rapportages op het gebied van naamgeving van publieke en openbare ruimte, gerangschikt naar jaar (tijdschriftartikelen zijn niet meegenomen):

Rapportage naamgeving crematorium Hoeve de Zwingel Nederweert (2026)

Rapportage naamgeving Peelwachter Ospel (2025)

Rapportage naamgeving ruimtes Loverbosch Hotel Rosveld (2023)

Rapportage naamgeving nieuwe gebouwen Limburgs Openluchtmuseum Eijnderhoof (2019)

Rapportage naamgeving inbreidingslocatie Borgweide Bredeweg Nederweert (2019)

Rapportage naamgeving bedrijvencentrum De Vuurmolen (2017)

Rapportage naamgeving leefbaarheidspark De Uijtwijck (2015)

Rapportage naamgeving Rosa Moorenpad (2013)

Rapportage naamgeving bedrijvencentrum Staaterhuis (2010)

Rapportage naamgeving Dokter Schmidtstraat Nederweert (2006)

Rapportage naamgeving onverharde wegen Houtsberg Nederweert-Eind (2005)

Rapportage naamgeving appartementencomplex Brugstraat-Staat Nederweert (2005)

Rapportage naamgeving straatnamen uitbreidingsplan Kerneelhoven Nederweert (2002)

Rapportage naamgeving Burg. Spiertzplein Nederweert (2002)

Rapportage naamgeving straatnamen uitbreidingsplan Waatskampzijweg Ospel (2002)

Rapportage naamgeving straatnamen uitbreidingsplan Nederweert-Eind (2000)

Rapportage naamgeving ruimtes Ouderencentrum St. Joseph Nederweert (2000)

Rapportage naamgeving Raadhuisplein Nederweert (1999)

Rapportage naamgeving straatnamen uitbreidingsplan Molenweg/Bredeweg-Noord (1985)

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
1. Inleiding	6
2. Geschiedenis van het gebied	8
3. Namen van gebouwen	10
3.1 Hoofdgebouw en bedrijfsnaam	10
3.2 Paviljoen	14
4. Namen van paden	15
4.1 Toegangsweg	15
4.2 Pad aan westzijde	17
4.3 Diagonaalpad	18
4.4 Buitenste ringpad	20
4.5 Binnenste ringpad	20
5. Namen van zones	
5.1 Ven of waterplas	21
5.2 Parkeerplaats	22
5.3 Open ruimte 1	25
5.4 Open ruimte 2	25
5.5 Bosperceel 1	25
5.6 Bosperceel 2	25
5.7 Bosperceel 3	26
5.8 Kinderbegraafplaats	26
6. Markeringspunt	28
7. Teksten naambordjes	30
8. Samenvatting en conclusie	35

1. Inleiding

Door de initiatiefnemers van het nieuwe crematorium in Nederweert, Chris en Janneke Salimans, werd in 2022 contact opgenomen met als doel ideeën aan te boren voor de naamgeving van het complex. Hierbij was ook bedrijfsvoerder Rolf Verheijen vanaf het begin nauw betrokken en in een latere fase marketingmedewerkster Ellis Visser.

In een aantal brainstormsessies in de loop van 2022 en 2023 werd een programma van eisen voor de naamgeving bedacht. Waar aanvankelijk alleen gezocht werd naar een bedrijfsnaam, kwamen allengs ook ideeën voor de naamgeving van andere elementen uit het plan ter sprake.

Fig. 1. Ontwerp van het crematoriumcomplex.

De initiatiefnemers stelden op de eerste plaats prijs op een naamselectie die aansloot op het bouwkundige en landschappelijke ontwerp van het nieuwe crematorium. Dat wil zeggen: namen die aansluiten op het bouwkundige en landschapsinrichtingsconcept en dus de cultuurhistorische synergie tussen het gebouw en het landschap versterken. Maar die ook een verbondenheid met de lokale erfgoedsituatie en de lokale overleveringen daarin uitstralen, op dezelfde wijze als de initiatiefnemers die ook zelf beleven.

Ook was er natuurlijk sprake van een aantal meer technische randvoorwaarden, zoals:

- Geen doublures van bestaande (commerciële) namen
- Aansprekendheid en herkenbaarheid voor een algemeen publiek
- Harmonie met de serene en ingetogen gebruiksfuncties van een crematorium
- Vindbaarheid en navigeerbaarheid op kaart en digitaal
- Samenhangend namenpakket, qua inhoud en taalkundig
- Verwondering en verbazing oproepend, maar niet oubollig zijn

In goede samenspraak en co-creatie met de bovengenoemde personen is het gelukt om een coherent namenpakket te ontwerpen voor de volgende planonderdelen:

- Gebouwencomplex en bedrijfsnaam
- Paviljoen
- Wandelpaden
- Diagonaalpad
- Ven of waterplas

- Parkeerplaats
- Overige terreindelen (open zones en bospercelen)

Verder bestaat er behoefte aan reservenamen om toe te kennen aan andere locaties binnen en buiten het crematorium.

In het volgende hoofdstuk volgt een korte cultuurhistorische beschrijving van het gebied waarin het crematorium is gesitueerd. Vervolgens volgen de naamvoorstellen en hun onderbouwing.

Tenslotte op deze plaats nog een woord van dank aan alle betrokkenen voor de prettige samenwerking in dit project.

2. Geschiedenis van het gebied

Het gebied van het geprojecteerde crematorium ligt in de noordwestelijke hoek van de gemeente Nederweert. De oude naam van dit gebied is In den Vloed, een naam die verwijst naar het natte en drassige karakter van dit gebied. Dit wordt veroorzaakt door de relatief lage ligging in combinatie met een vrij sterk waterdoorlatende leemlaag, waardoor regenwater langdurig stagneerde. Hoewel de afwatering door 19^e en 20^e-eeuwse ingrepen drastisch verbeterde, is het nog steeds een nat gebied.

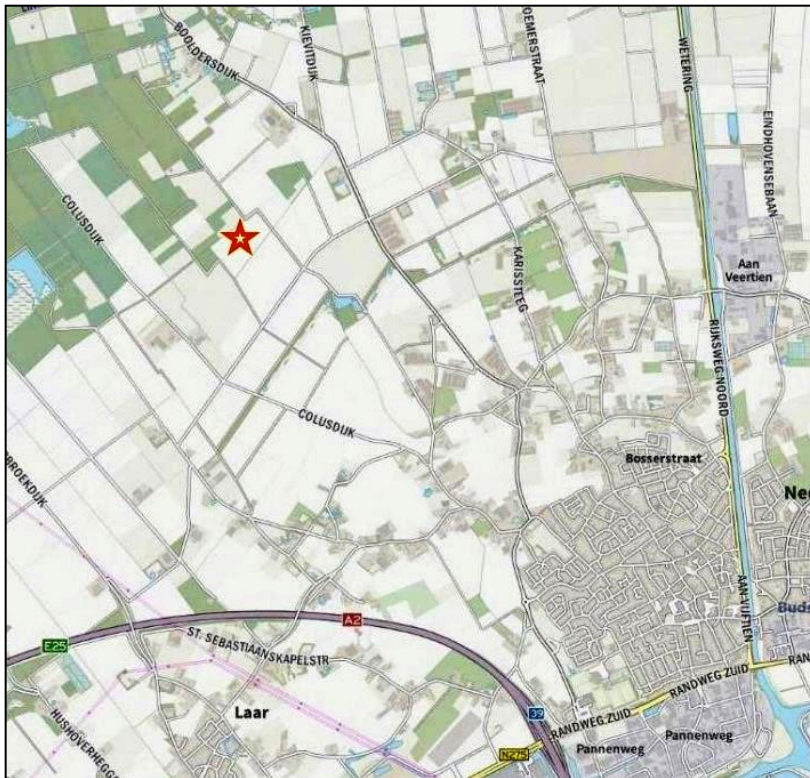

Fig. 2. Ligging van het crematorium (met ster gemarkeerd). Ondergrond: topografische kaart 2023.

De drogere zones waren heidegebied en werden intensief gebruikt voor het laten weiden van vee en kleinvee zoals schapen. Het was een onderdeel van de 'gemeijnt', de gemeenschappelijke woeste gronden die ter beschikking stonden van alle inwoners.

Vanaf ongeveer 1850 werden grote delen grond verkocht aan particulieren, om de gemeentekas te spekken. Een klein deel van de heidegrond, met name de hoger gelegen stukken, werd omgezet in landbouwgrond. Een veel groter areaal werd ontwaterd met greppels en bood plaats voor de aanleg van zeer grote dennenbossen, waar hout werd geteeld ten behoeve van de mijnbouw in Zuid-Limburg. Tussen de wereldoorlogen werden die bossen voor een groot deel gekapt (met name in het gebied van het crematorium) en omgezet in weidegrond. Daardoor heeft het landschap ter plaatse dus in een vrij kort tijdsbestek een grote metamorfose ondergaan: van heide naar bos naar weiland.

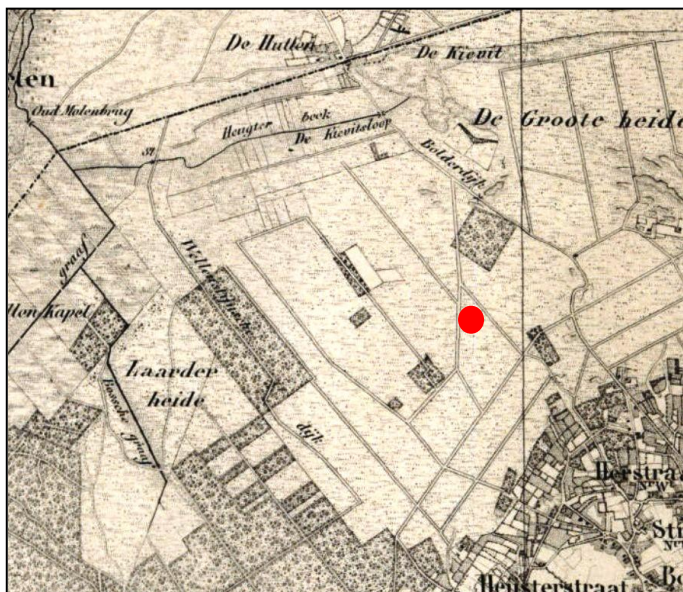

Fig. 3. Situatie 1880. De rode stip markeert de plaats van het crematorium: heidegebied. Topotijdreis.nl.

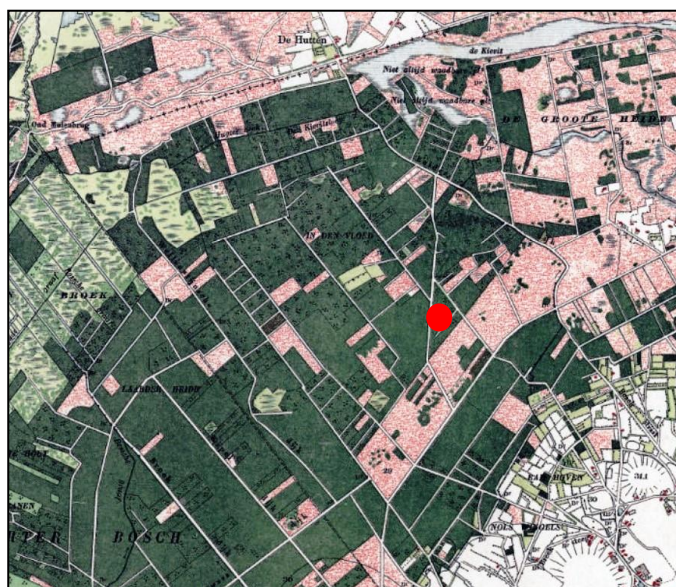

Fig. 4. Situatie 1920: dennenbos.

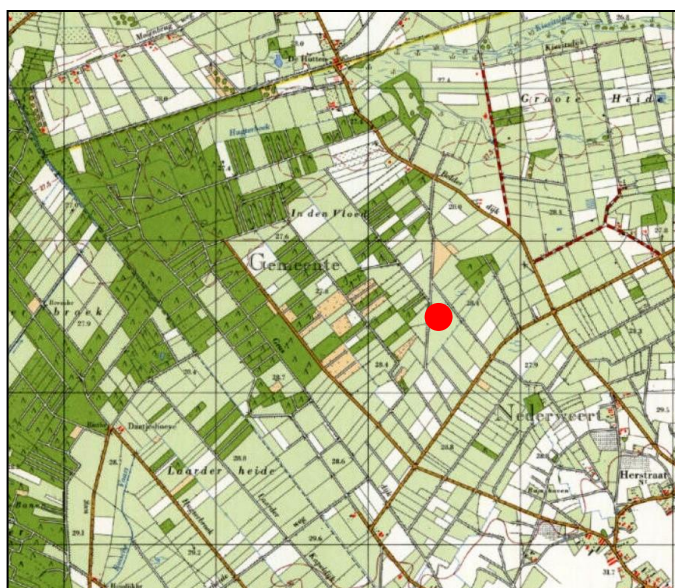

Fig. 5. Situatie 1980: weidegebied.

3. Namen van gebouwen

Voor een groot aantal elementen van het crematorium en zijn omgeving zijn naamgevingsvoorstellen uitgewerkt. Dat betreft zowel gebouwen, wegen en paden, waterplas, bospercelen en open ruimtes. Uit een aanvankelijke longlist van ideeën is in overleg met de initiatiefnemers een voorstel geformuleerd. Die keuze wordt hierna toegelicht.

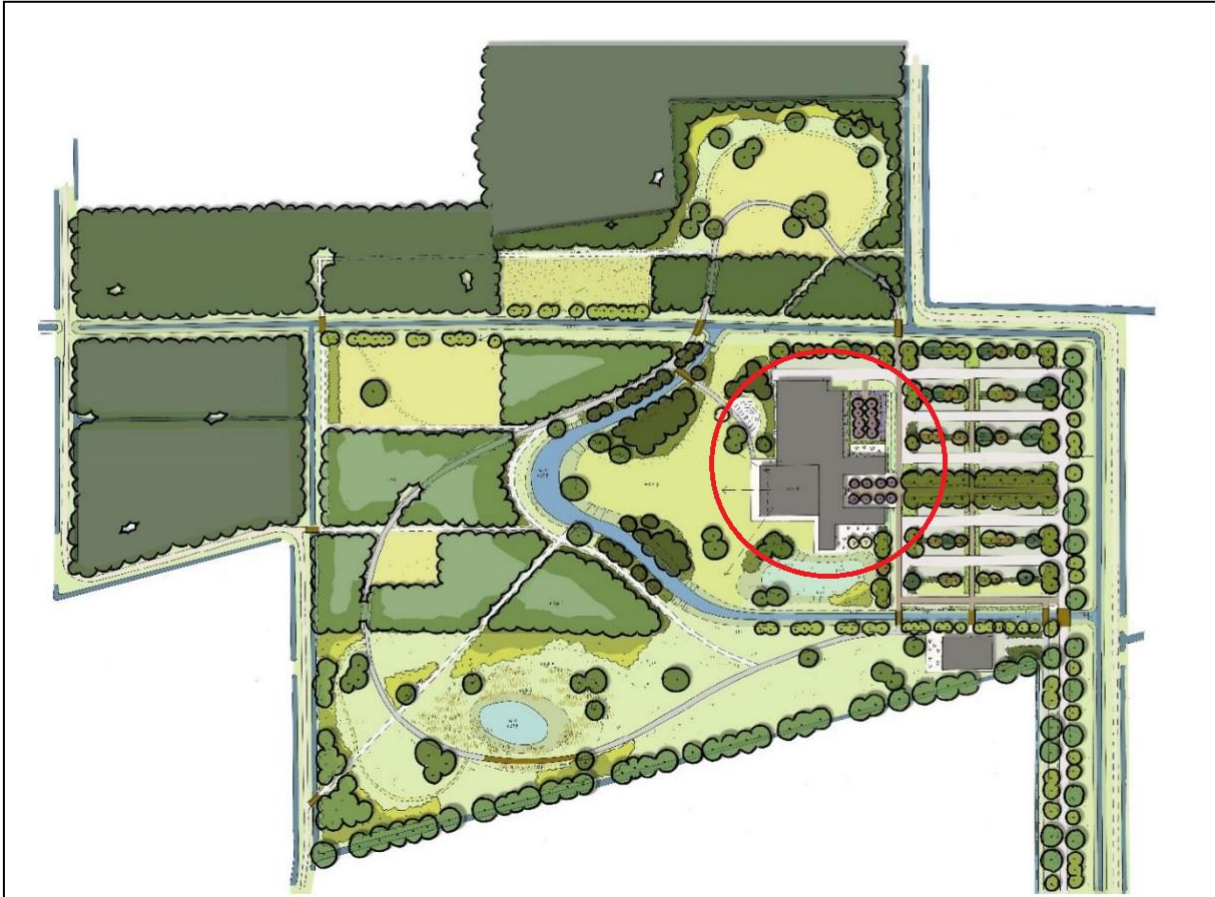

Fig. 7. Hoofdgebouw (in rode cirkel).

3.1 Hoofdgebouw en bedrijfsnaam

Object:

Het ontwerp van het hoofdgebouw is gebaseerd op toepassing van streekeigen materialen en vormen, zoals bruine baksteen die voortborduurde op lokale veldbrandsteenfabricage, houten balken in het interieur die afgeleid zijn van traditionele boerderijbouw, en een hoofdvorm die doet denken aan Zuidlimburgse boerenhoeven, op hun beurt weer geïnspireerd door het inheemse concept van de Romeinse villa rustica bestaande uit een gesloten gebouwcomplex met in het hart een open atrium.

Voorgestelde naam: **Hoeve de Zwingel**

Naamsverklaring:

Het gebied waar het crematorium ligt, heeft de naam (Aan de) Molswingelsdwarssdijk. 'Mols' is vermoedelijk afgeleid van een oude familienaam en 'swingel' of 'zwingel' is een middeleeuws toponiem (plaatsaanduiding) uit de nabije omgeving, dat te maken heeft met

een (verdedigings-)wal, plaatselijk ook wel 'weerheg' genoemd. Het woord is verwant aan 'dwingel', een oude woord voor een gekromde en aan beide zijden versterkte weg of pad als toegangsweg naar bijvoorbeeld een versterkte burcht, hoewel dat op deze locatie niet aan de orde is.

Het woord 'swingel' dat hier aan verwant is, heeft niet alleen betrekking op de wal maar ook specifiek op de doorgang, die vaak met een slag- of draaiboom, de zogenaamde zwingel of zwengel, werd afgesloten. Een synoniem in Nederweert hiervoor is 'locht', dat op zijn beurt is afgeleid van 'loken' dat afsluiten betekent.

Het woord 'swingel' kwam op meer plaatsen voor als plaatsaanduiding. Een ander goed-onderzocht voorbeeld komt uit Helmond. Daar werd het landbouwareaal in 1395 sterk uitgebreid en omgeven met een wal en doorgang die de 'Sweertsswengel' ging heten, een poort in de landweer van het Bijsterveld.¹

Fig. 3. Ligging van de landwerken van de Booldersdijk (rood geaccentueerd). De blauwe stip markeert de locatie van het crematorium.

¹ Lia van Zalinge-Spooren, Bijsterveld of het dilemma van de gemeijnt, in: (J. Biemans, K. Douma e.a. red.) Brabant Bestudeerd. Reflecties op geschiedbeeld, cultureel erfgoed en identiteit in en van Noord-Brabant (z.pl. 2025) 78-92.

Een landweer of landgraaf is een doorgaande aarden wal van behoorlijke lengte, veelal met grachten of greppels en een doornenhaag. Ze hadden verschillende functies, en soms ook tegelijk. Sommige landweren dienden om een grotere streek tegen invallen te beschermen. De aanwezigheid van struikelkuilen, een of tweezijdig, maakt een landweer tot een typisch verdedigingswerk. Andere dienden als grensmarkering en ook waren er landweren om de ontgonnen gebieden te scheiden van de gemene (gemeenschappelijke) gronden. Een secundaire functie als veekering wordt wel eens geopperd in verouderde literatuur maar voor zo'n doel kende Nederweert een oplossing in de vorm van houthagen en doornenhagen in het platte veld, de zogenaamde 'hègke'.

Landweren lijken vooral in Limburg en oostelijk Nederland voor te komen. In de basis bestond een landweer uit een forse centrale wal geflankeerd door diepe grachten waaruit de aarde voor de wal werd gehaald. Er zijn ook vormen met meerdere en lagere wallen, gescheiden door tussenruimten en soms in combinatie met defensieve struikelgaten. Uit diverse archiefmeldingen blijkt dat de wallen begroeid konden zijn met bomen en doornstruiken, al dan niet vervlochten tot onbegaanbare barrières.

Een landweer was een verdedigingswal maar men kon er echter geen leger mee tegenhouden. Een grote militaire beschermingsfunctie kon er aan de landweren niet toegekend worden, maar ze hadden wel een regulerend karakter in de zin dat ze de troepenbewegingen op de heidevelden kon sturen tot bepaalde routes. De bevolking op het platteland had vooral veel last van plundersaars, in veel gevallen rond stropende afgedankte soldaten. Zo'n bende, die met enkele karren binnen viel, werd dooreen wal met greppels wel gehinderd. Ze kon ook niet snel met eventuele buit het gebied verlaten.

In de omgeving van de locatie van het crematorium lagen meerdere landweren. Aan de zuidzijde lagen er twee, die uit de late middeleeuwen dateren en veelal Weerheg werden genoemd. Een stuk naar het westen, in de grenszone van Weert en Nederweert, lag er ook een. Deze droeg de naam 'Ainden Swingell' en wordt reeds in 1490 vermeld. Pal over de grens met Weert herinnert de in 1840 nog bestaande naam Swingelstraat (nu: St. Sebastiaanskapelstraat) hieraan. De Molswingelsdwarsdijk stond hier haaks of dwars op en dankt daaraan zijn naam.

Tabel 1. Oudste archivalische vermeldingen

datum	bron	vermelding
1490	GAW gem. rek.	<i>Ainden Swingell</i>
1601	ASN 28 34v	<i>Aen den Molsswinghel</i>
1604	ASN 28 68r	<i>Aen de Heijtsers Swingel</i>
1627	ASN 79 17v	<i>Aen de Weeroevers ende Mols Swinghel</i>
1650	ASN 79 213r	<i>Aen den Mols Swinghel</i>
1689	ASN 80 55v	<i>Buijten de Weerheggen ontrent de Heijtserswingel</i>
1707	ASN 80 225v	<i>Int Boecketer heerschap op Swingel Haert</i>
1714	ASN 81 106v	<i>Aen den Molswinkel</i>
1731	ASN 82 ong.	<i>In den Molswingel</i>
1790	ASN 84 171v	<i>Aen de Mols Swingel</i>

ASN = Archief Schepenbank Nederweert, RHCL 01.008.

De vermelding 'Molswinkel' (1714) met een k-klank lijkt een uitzondering te zijn, alle andere vermeldingen spreken van 'Swing(h)el'. Bij enkele Swingel-vermeldingen valt op dat ze als nevenschikkend element naast de Weerheggen of Weeroevers worden gebruikt en dus een eigenstandig geografisch landschapselement hebben gevormd. Het voorvoegsel 'Heijtsers' (1604 en 1689) kan een relatie hebben met de Heijsterstraat, een plaatsaanduiding waarvan de oorsprong niet vast staat, evenmin als de verwisselingen van de letters s en t die we als

een klassieke geval van metathesis kunnen beschouwen, een vaker voorkomend fenomeen in het Nederweertse dialect. Dit vergt nader onderzoek.

De nieuwe naam Hoeve de Zwingel refereert dus zowel aan het westelijk gelegen laatmiddeleeuwse toponiem '*Ainden Swingell*', als aan de vlakbij het crematorium gelegen Molswingelstrijdweg.

3.2 Paviljoen

Object: Paviljoen met toeristische functie en aan het crematorium verbonden services

Voorgestelde naam: **De Boshut**

Naamsverklaring:

Als men kijkt naar de situatie in dat gebied van voor 1900, dan lagen daar geen boerderijen, maar wel kleine woninkjes van arme peelwerkers en een enkele herberg. Anders dan de gewone boerderijen waren die niet in steen gemetseld maar van hout en leem gemaakt. Zo'n bouwsel heette hier een hut. Dat klinkt wat sjofel maar vroeger was dat een normaal begrip. Elke hut had ook een naam, vaak vernoemd naar de eigenaar of het gebied. In de onmiddellijke nabijheid van het crematorium, aan weerskanten van de provinciegrens (vroeger staatsgrens) lagen zo bijvoorbeeld:

- Grashut (Weerterbos)
- Somerense Hut (Van Thulden, Booldersdijk)
- Jan Lammershut (afgebroken woning bij Van Thulden, op Somerens gebied)
- De Hutten (verzamelnaam voor alle gebouwen in dat gebied)
- De Vissershut (een stukje op Somerens gebied, aan de Kerkendijk)

Qua gebouwkarakter lijken ze ietwat op het bijgebouw van het crematorium: geen groot stenen gebouw maar iets kleinschaligers in hout. Het ligt dus voor de hand om het woord hut opnieuw te gebruiken, maar het kan natuurlijk niet op zich staan, er hoort iets voor te staan. Maar het mag geen doublure zijn van de al bestaande (oude) hutnamen.

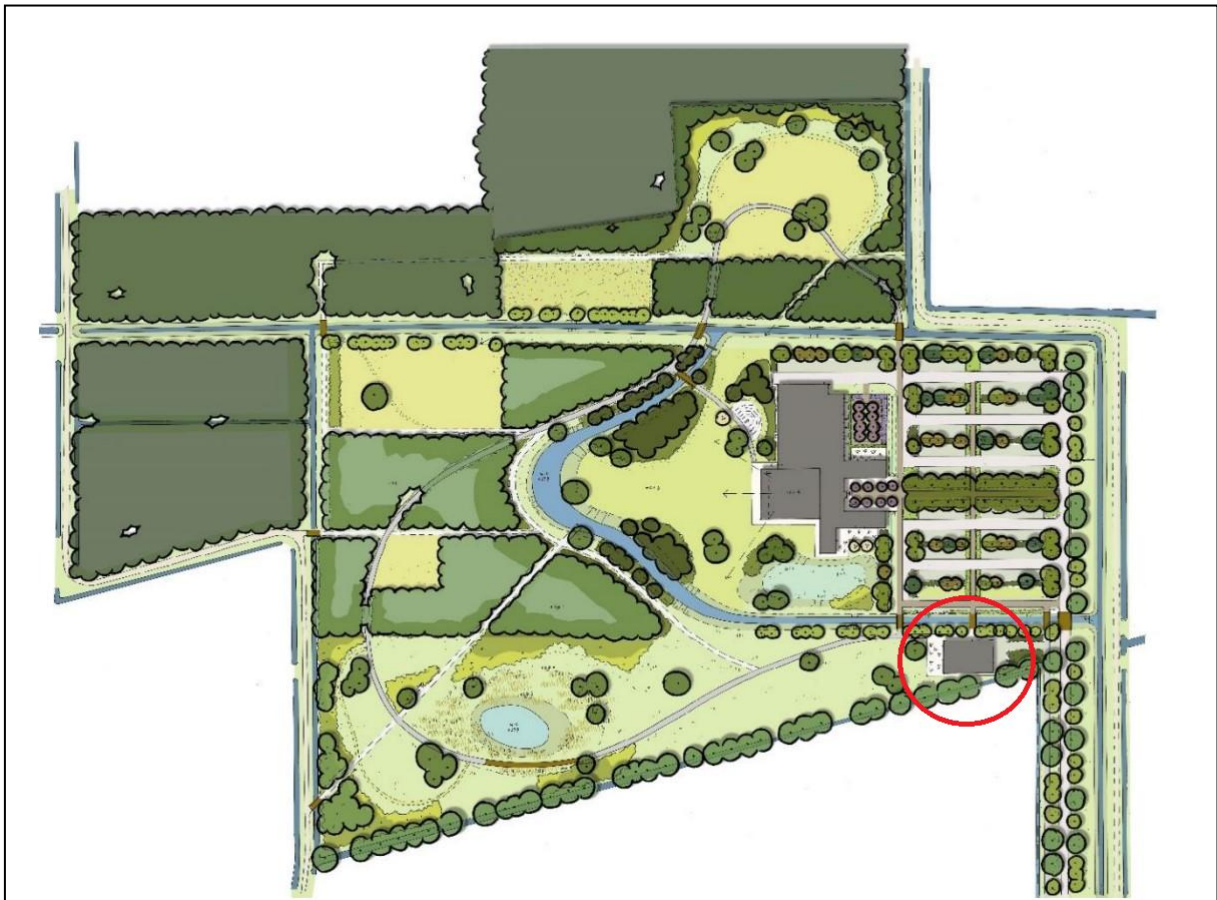

Fig. 4. Paviljoen (in rode cirkel).

In het nieuwe gebouw komen verschillende functies samen: van thee drinken tot overhandiging van asurnen, van bezinning tot vertier. Het is dus wijs om een wat neutralere naam te kiezen die niet aan een bepaalde functie is gekoppeld en niet misstaat bij alle vormen van gebruik.

De naam (De) Boshut heeft als zodanig geen historische voorganger. Maar de oude naam van de Booldersdijk was 'Boschdijk' of zelfs 'Chemin de Nederweert à Bois-le-Duc', waaruit al blijkt dat Bos hier slaat op de stad Den Bosch. De weg was een doorgaande weg vanuit Den Bosch via Nederweert naar het zuiden (zie ook onder paragraaf 3.3).

In de nieuwe toepassing, bij het paviljoen, krijgt de naam een dubbele betekenis. Op de eerste plaats gelegen langs de vroegere Bosdijk, de weg naar Den Bosch, nu Booldersdijk genaamd. Maar ook gelegen op de rand van het huidige bosgebied en de natuurbegraafplaats.

Fig. 5. Het paviljoen in aanbouw. Situatie februari 2024. Foto: Hoeve de Zwingel.

4. Namen van paden

4.1 Toegangsweg

Object: toegangslaan tot het crematorium, halfverhard en met bomen omzoomd

Op aandringen van het gemeentebestuur en om veronderstelde problemen met navigatie en adresseerbaarheid te voorkomen, krijgt de toegangslaan naar het complex geen eigen naam.

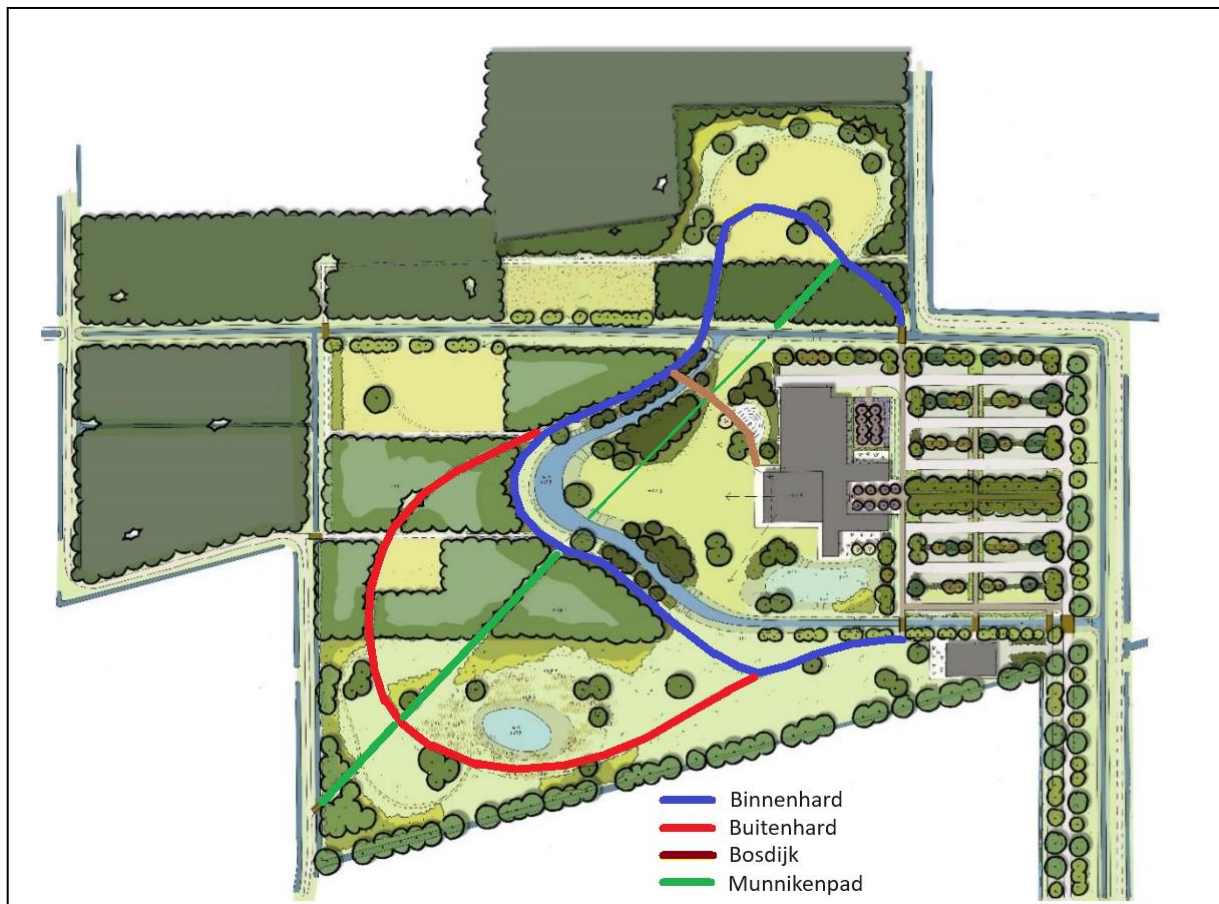

Fig. 6. Naamgeving van paden.

4.2 Pad aan westzijde

Object: Verbindingsweg(getje) van de westzijde van het complex naar de bosrand.

Voorgestelde naam: **Bosdijk**

Naamsverklaring:

Ofschoon de Booldersdijk een zeer oude (en reeds gebruikte) naam is, had deze dijk een door de Fransen in 1811 toegekende officiële naam, namelijk '*Chemin de Bois-le-duc à Nederweert*' (weg van Den Bosch naar Nederweert). Ook na de Franse Tijd bleef die officiële naam in zwang, hoewel niemand die in de praktijk gebruikte. De Nederweertenaren spraken van de Bosdijk. Anders dan menigeen vermoedt heeft die naam dus niets te maken met de bosrijke omgeving, maar met de bestemming Den Bosch. Net zoals men vroeger niet over Den Bosch of 's Hertogenbosch sprak maar over Bos (men ging naar '*Bos Merrentj*', als men het had over de veemarkt in Den Bosch). De naam Bosdijk bestaat niet meer in Nederweert.

Parallel aan de beoogde toegangsweg naar het crematorium bestaat al sinds het midden van de 19^e eeuw een onverharde weg en die heeft al sinds 1942 een officiële naam, namelijk Krommedijk (en wel het noordelijke deel van deze zeer lange en zuid-noord-georiënteerde weg, die in het zuiden begint in de Herstraat en ook na het kruisen van de Molswingeldwardijk dus nog steeds Krommedijk heet. Juist dat laatste stuk is de beoogde toegangsweg naar het crematorium. Deze weg blijft bestaan en een naamswijziging is derhalve niet nodig.

Voordelen:

- Historisch verantwoord, zowel qua naam als locatie
- Voldoet aan de algemene naamgevingsregels
- Neutraal genoeg in relatie tot de functie van het crematorium
- Versterkt het natuur- en boskarakter van het crematorium
- Versterkt de koppeling tussen het crematorium en het westelijk ervan gelegen bos.

Fig. 7. Kadasterkaart uit 1844. De Bosdijk heeft hier '*Chemin de Nederweert à Boileduc (Den Bosch)*'. Bij de pijl staat een ongelukskruis uit 1811 aangeduid.

4.3 Diagonaalpad

Object: Het pad dat diagonaalsgewijs het crematoriumterrein doorkruist

Voorgestelde naam: **Munnikenpad**

Naamsverklaring:

De huidige provinciegrens tussen Limburg en Noord-Brabant heeft een lange en bewogen geschiedenis. Van origine was het een natuurlijke barrière, bestaande uit een langgerekte keten van zandverstuivingen, broekbossen en moerassen. In de loop van vijf eeuwen was dit gebied zowel een staatsgrens, provinciegrens, gemeentegrens, taalgrens, culturele grens en ook een religieuze grens.

Bij de Vrede van Munster in 1648 werd het gebied dat tegenwoordig Noord-Brabant heet toegewezen aan de Staten van Holland. Weert en Nederweert daarentegen bleven onder Spaans gezag staan en werden zodoende dus grensplaatsen. Er waren douanekantoren, er stonden grenspalen en er werd gesmokkeld en gestreden. Werden in Weert en Nederweert de protestanten vervolgd en was daar alleen de uitoefening van de katholieke godsdienst toegestaan, nét over de grens was de situatie precies omgekeerd. Alle uitingen van het katholieke geloof werden daar verboden of moesten ondergronds. Velen in het Brabantse gebied bleven het katholieke geloof aanhangen en zij zochten naar andere wegen om hun geloof uit te belijden. Het waren de paters minderbroeders van het klooster op de Biest in Weert die daarbij te hulp schoten.

De paters riepen met Pinksteren van het jaar 1649 de katholieken van Someren, Asten, Lierop, Mierlo, Heeze, Leende, Geldrop, Sterksel en Maarheeze op om naar Nederweert te komen. Op een plekje pal over de grens, aan de Booldersdijk bij de zogenaamde Somerense Hut, werd door een pater de heilige mis opgedragen. Dat bleek een schot in de roos en elke zondag werd die bijeenkomst herhaald. Aanvankelijk onder de blote hemel maar al gauw werd er een afdak gebouwd. Bronnen spreken van duizenden bezoekers, die er een vele kilometerslange voettocht door de Brabantse heidevelden voor over hadden om pal over grens (maar ook geen meter verder dan strikt noodzakelijk was) hun geloof uit te oefenen.

Fig. 8. Bij de voormalige grenskerk aan de Booldersdijk werd in 2023 een informatiepaneel geplaatst. Foto: Alfons Bruekers.

De weg die de paters van Weert aflegden om vanuit hun klooster op de Biest in Weert naar de Booldersdijk te lopen, liep door de heide en doorkruiste het terrein van het crematorium. De weg heeft nog tot in de jaren '80 van de vorige eeuw bestaan en droeg heel toepasselijk de naam Munnikenpad, naar de paters of monniken die daar ooit gelopen hebben. Helaas verdween het pas bij de Ruilverkaveling Oude Graaf, waarbij veel landschapshistorie vernietigd werd. In het landschapsonwerp van het crematorium komt het pad gelukkig weer exact op de oude plek terug, en doorsnijdt het als een diagonaalpad het crematoriumterrein.²

Fig. 9. Een Franciscaner pater loopt op het Munnikenpad richting grenskerk om daar de mis op te dragen. Tekening Henk Saes (1987) voor SGN.

Deze naamaanduiding markeert een centrale locatie op het terrein en verdient het om door middel van een informatiepaneel nader toegelicht te worden voor bezoekers van het crematorium.

² A. Bruekers, De Grenskerk aan de Booldersdijk, in: Nederweerts Verleden, De Kerk in het Midden (Nederweert 1987) 163-166.

4.4 Buitenste ringpad

Object: Ringvormig pad aan zuidoostzijde van gebouwencomplex (buitenbocht)

Voorgestelde naam: **Binnenhard**

Naamsverklaring:

Binnenhard is een oude veldnaam aan de westzijde van de Booldersdijk, ook wel 'het Hard' genoemd. De straatnaam Hardsteeg aldaar herinnert er nog aan. De naam verwijst naar de harde leemgrond; ter plaatse werd eeuwenlang leem gewonnen voor de plaatselijke baksteenfabricage.

4.5 Binnenste ringpad

Object: Ringvormig pad aan zuidoostzijde van gebouwencomplex (binnenbocht)

Voorgestelde naam: **Buitenhard**

Naamsverklaring:

Binnenhard is net als Buitenhard een oude veldnaam aan de westzijde van de Booldersdijk, ook wel 'het Hard' genoemd. De straatnaam Hardsteeg aldaar herinnert er nog aan. De naam verwijst naar de harde leemgrond; ter plaatse werd eeuwenlang leem gewonnen voor de plaatselijke de baksteenfabricage.

Binnenhard en Buitenhard symboliseren in het park van het crematorium ook een soort 'binnenbocht' en 'buitenbocht' in het padenpatroon en zijn daardoor makkelijk te herkennen.

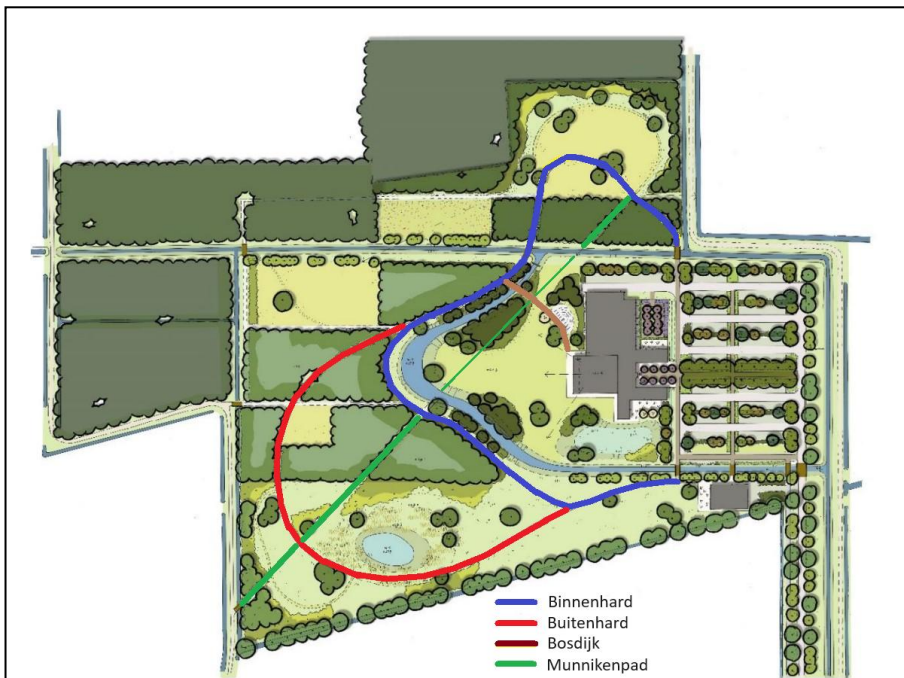

Fig. 10. Buitenhard (rood) en Binnenhard (blauw).

5. Namen van zones

Een aantal zones krijgt een specifieke naam. Ook hier is gekozen voor historische namen uit de omgeving van het crematorium.

Fig. 11. Zonenamen.

5.1 Ven of waterplas

Object: Kunstmatig aangelegd ven of waterplas

Voorgestelde naam: **Hoesta**

Naamsverklaring:

Op luchtfoto's van het noorden van Nederweert (in de omgeving van de Boldersdijk) ontdekte ik in 1983 een cirkelvormige bodemverkleuring waarvan de ring naar schatting een diameter van drie tot vijf meter bezat en de diameter van de cirkel ongeveer 75 m was. Het hart van het cirkelvormige spoor heeft topografische kaartcoördinaten 57F 177.68-369.03. Het terrein heeft een gemiddelde hoogte van 28.10 m +NAP en het maximale hoogteverschil in de nabije omgeving varieert slechts 30 cm (zie de hoogtecijferkaart in de bijlage).³

³ Alfons Bruekers, Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Hoesta (1983-1984), STRABO (Ospel 2017).

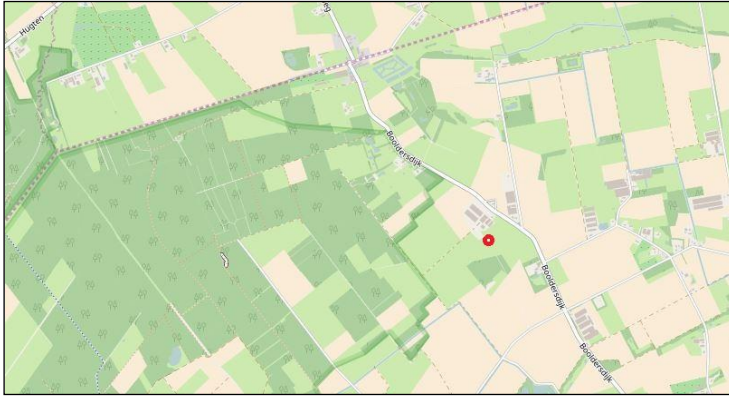

Fig. 12. Ligging van de Hoesta.
Ondergrond: www.afstandsmeten.nl

Fig. 13. Luchtfoto uit 1983 van de omgeving van de Boldersdijk, richting westen. De rode pijl wijst naar de cirkelvormige structuur. Inzet rechtsonder: uitvergroting. Foto: Gemeente-archief Nederweert.

In het Weertlands dialect is 'hoêst' een mannelijkzelfstandig naamwoord, dat zoveel betekent als hooihoop of hooistapel. Waar de zogenaamde 'oppers' kleine hooihoopjes zijn, bestond een 'hoêst' uit ongeveer zes oppers.

Het woord fungeert in diverse zegswijzen, zoals 'het hoeëj in hoêste zette' (het hooi instapels zetten). Het woord 'hoost' komt voor in de dialectwoordenboeken van Tungalroy, Echt, Weert en vrijwel geheel Belgisch Limburg. De betekenis is steeds: grote opper hooi, of een stel korenschoven. In het Duits is sprake van 'Hausten' en in het oud-Nederlands van 'huist'. De etymologie van het woord is echter onduidelijk

Behalve de naamsverklaring speelt er ook nog een landschappelijk aspect, over de vorm en ligging van het terrein. De meest waarschijnlijke verklaring voor het fenomeen Hoesta aan de Boldersdijk in Nederweert is dat we hier te maken hebben met een pingo-ruïne. Ontleend aan <http://www.geologievannederland.nl/landschap/landschapsvormen/pingoruine> is de volgende informatie:

Pingoruïnes zijn de overblijfselen van een pingo als het ijs in de ondergrond smelt. Er ontstaat dan een ringvormige krater die wordt opgevuld met smeltwater. Dit meertje kan vervolgens in een warmere tijd weer opgevuld worden met organisch materiaal als gevolg van plantengroei. In de loop der tijd vormt zich uit dit organisch materiaal veen. Later is dat veen er door de mens uit gehaald om te gebruiken als brandstof. Hierdoor werd de vorm van de pingo's weer zichtbaar als ronde meertjes in het landschap. In Nederland vinden we pingoruïnes voornamelijk in het noorden en het oosten van het land. Het Uddelermeer op de Veluwe is een goed voorbeeld van een pingoruïne.

Een pingo is een heuvel die ontstaan is doordat een ondergrondse ijslens de bodem heeft opgedrukt. Zo'n heuvel kan wel zestig meter hoog worden en een diameter hebben van driehonderd meter. Als het ijs smelt ontstaat een pingoruïne, die de vorm van een krater heeft.

In de laatste IJstijd, het Weichselien, kwamen dit soort heuvels ook in Nederland voor. Het Weichselien duurde van 115.000 tot 10.000 jaar voor heden. Pingo's kwamen in Nederland voor vanaf 13.000 jaar geleden, dus in de laatste fase van de ijstijd, toen het extreem koud was in ons land. Pingoruïnes vinden we voornamelijk terug in het noorden en oosten van ons land.

Hoe is een pingoruïne ontstaan?

Tijdens de laatste ijstijd was het zo koud dat de bovenste laag van de ondergrond permanent bevroren was (permafrost). De bodem was tenminste twintig meter en plaatselijk tot wel vijftig meter diep bevroren. Onder deze bevroren bodem bevond zich grondwater dat vanwege de grote diepte sterk onder druk stond. Op plaatsen waar zich scheuren in de permafrost bevonden welde het grondwater daarom omhoog. Zodra het in de zone met permafrost kwam bevroor het. Hierdoor ontstond een ondergrondse ijslens, die door de aanvoer van nieuw grondwater bleef groeien. De grond boven de ijslens werd steeds verder omhooggeduwd. Er ontstond een heuvel die tientallen meters hoog kon worden.

Door de aanhoudende groei van de ijsheuvel ontstonden er op een gegeven moment scheuren in de grond bovenop de ijslens. Zonlicht kon nu op het ijs schijnen, waardoor dit langzaam ging smelten. Ook de bedekkende grondlaag ontdooide. Geholpen door het smeltwater dat van de pingo afstroomde geleden stukken grond naar beneden, die zich aan de voet van de heuvel ophoopten. Zo vormde zich aan de onderkant een ringvormige aarden wal, de zogenaamde randwal. Toen al het ijs gesmolten was bleef er een ringvormige krater over die zich vulde met smeltwater: een pingoruïne.

Vanaf het begin van het Holoceen nam de temperatuur sterk toe. In het pingomeertje gingen planten groeien. Afgestorven planten verrotten niet maar stapelden zich op tot veen. Geleidelijk raakte de pingoruïne opgevuld met veen. In het landschap waren nu alleen nog de ringvormige aarden wallen herkenbaar.

Tot zover de geologische en landschappelijke context.

5.2 Parkeerplaats

Object: Parkeerplaats

Voorgestelde naam: **De Rabatten**

Naamsverklaring:

Bij het bouwrijp maken van het toekomstige parkeerterrein van het crematorium waren na het verwijderen van de bouwvoor nog duidelijk de sporen van de bosbouw ter plaatse te zien. Een noord-zuid georiënteerd greppelstelsel met onderlinge afstand van drie a vier meter markeert de 'rabatten' waarop eertijds de dennenbomen waren geplant.

Fig. 14. Noord-zuid georiënteerde greppelstructuur in de bouwput van het crematorium markeert de 'rabatten' van de dennenbossen. Foto: Alfons Bruekers, juni 2023.

Uit wikipedia:

Rabatten zijn langwerpige ophogingen die gelegen zijn tussen greppels. De grond die uit de greppels afkomstig is wordt gebruikt om het rabat mee op te hogen. Het is niet precies bekend wanneer bosbouw op rabatten voor het eerst is toegepast, maar in 1799 werd de methode reeds vermeld.

De methode wordt in de bosbouw toegepast om in drasse gebieden droge stroken grond te verkrijgen waarop dan bomen geplant kunnen worden. De greppels dienen ter ontwatering. Rabatten zijn maar enkele meters breed doch kunnen tientallen meters lang zijn, er liggen meestal vele greppels naast elkaar in een op rabatten aangelegd bos.

Bosbouw op rabatten is niet aan een bepaalde boomsoort gebonden maar is geschikt voor uiteenlopende bomen zoals naaldbomen, eikenhakhout of populieren.

Het voorstel zou dus zijn om de parkeerplaats, die omgeven gaat worden met lineaire groenstructuren, de naam (De) Rabatten te geven.

5.3 Open ruimte 1

Object: Noordelijke gedeelte van het crematoriumterrein.

Voorgestelde naam: **Strooiveld**

Naamsverklaring:

Na afweging van allerlei alternatieven is er voor gekozen om dit specifieke gedeelte van het terrein, waar asverstrooiing gaat plaatsvinden, een functionele naam toe te kennen, in plaats van een historisch toponiem. Daarom is hier de keuze gevallen op Strooiveld.

5.4 Open ruimte 2

Object: Noordwestelijke open ruimte

Voorgestelde naam: **Zwingelhard**

Naamsverklaring:

Oude plaatsaanduiding (oorspronkelijk 'Swingel Haert') uit de omgeving van de Booldersdijk, afkomstig uit oude archiefvermeldingen en in analogie van het hoofgebouw eigentijds gespeld als Zwingelhard. Het 'hard' (met een d) slaat hier op de harde leemgrond in dit gedeelte van Nederweert.

De naam van deze ruimte krijgt door deze keuze een nauwe relatie met het hoofdgebouw (Hoeve de Zwingel) en de beide singelvormige wandelpaden (Binnenhard en Buitenhard). Bovendien is er ook nog een relatie in figuurlijke zin omdat deze ruimte zich exact in het hart (met een t) van het buitenterrein van het crematorium bevindt.

5.5 Bosperceel 1

Object: Zuidwestelijke open ruimte

Voorgestelde naam: **Kievitsbos**

Naamsverklaring:

Kievit is de naam van een waterloop die ontspringt in de Ospelse Peel, aan de noordzijde van de gemeente Nederweert overgaat in de Sterkelse Aa en bij Den Bosch uitmondt in de rivier de Maas.

5.6 Bosperceel 2

Object: Zuidelijke bosgedeelte

Voorgestelde naam: **Tolversbos**

Naamsverklaring:

Oude bosnaam in de omgeving van de Heijsterstraat in Boeket. Het voorvoegsel Tolvers is een verbastering van Tolheuvel(s). Dat was de naam van een oude boerderij bij de voormalige grens tussen de gemeenten Weert en Nederweert.

Fig. 15. Namen van percelen.

5.7 Bosperceel 3

Object: Noordwestelijke bosgedeelte

Voorgestelde naam: Gedenkbos

Naamsverklaring:

Deze naam heeft geen historische basis maar heeft een functionele aanduiding gekregen. Nabestaanden en relaties kunnen hier de overledenen herdenken.

5.8 Kinderbegraafplaats

Object: Zuidhoek van het complex, diagonaalgewijs doorsneden door Munnikenpad.

Voorgestelde naam: Sterrenliefde

Naamsverklaring:

De naam heeft een bijzondere en emotionele waarde voor de eigenaren van het crematorium en past bij het karakter van de kinderbegraafplaats die op deze plek geprojecteerd is.

6. Markeringspunt

Een laatste voorstel betreft een object op de 'binnentuin' aan de onmiddellijke westzijde van het crematorium. Het karakter daarvan kan uiteenlopen van een eenvoudige houten of stenen paal, markeringspunt, een sculptuur of zelfs een in de vorm van een prijsvraag uit te schrijven ontwerpproject. Leidend daarbij is dan het verhaal van 'De Franse Mijl', een element uit een historisch verhaal dat zich vlakbij de plek van het crematorium heeft afgespeeld in het jaar 1808.

De locatie ligt precies op de kruising van de denkbeeldige doorgetrokken lijn van het Munnikenpad en de hartlijn van de aula-uitgang in westelijke richting. Op het kruispunt van twee belangrijke zichtlijnen derhalve. Op die manier versterkt hij de diagonaalwerking en vanwege zowel de locatie als de vorm wordt het een echte 'mijlpaal'. Bovendien bevindt de locatie zich exact in het meetkundige centrum van het gebied van Hoeve de Zwingel. Het is dus in alle opzichten een markante locatie en een *lieu de mémoire*.

Fig. 16. Mogelijk locatie voor een markeringspunt (rode stip in het centrum van het perceel).

Object: Nader te definiëren object, bijvoorbeeld een houten of stenen paal, of kunstwerk.

Voorgestelde naam: **De Franse Mijl**

Naamsverklaring:

Ten noorden van de locatie van het crematorium (tussen die plek en het noordelijke stuk van de Booldersdijk) speelde zich in 1808 een dramatisch verhaal af.

In de vroege avond van 19 juli 1808 waren de drie Nederweerder landbouwers Wouter Vluts, Andrijas Willekens en Jan van Nieuwenhoven aan het werk in de omgeving van de Booldersdijk. In de verte zagen zij voerman Jan Luyten met zijn paard en met heiplaggen beladen kar rijden. Plotseling begon het paard te galopperen en verdween de voerman uit het zicht. Willekens ging poolshoogte nemen en wist het paard te vangen. Hij liep terug naar de plaats van het ongeluk en deed een vreselijke ontdekking. Daar lag Jan Luyten; hij was waarschijnlijk getrapt door het in paniek geraakte paard, zat helemaal onder het bloed en kon niet meer praten. Na ongeveer een half uur gaf Luyten de geest. De landbouwers brachten het lijk naar het dorp.

Daags erna vervoegden de Franse keizerlijke gendarmes Leroy en Domeny zich, samen met burgemeester Trouwen en geneesheer Vaes, op het gemeentehuis van Nederweert. Daar verrichtten zij lijkschouwing op het stoffelijk overschot van de verongelukte voerman. Dokter Vaes constateerde dat het slachtoffer blootvoets was en een rode zakdoek om zijn hals droeg. Een deel van zijn schedel was verbrijzeld bij de rechter slaap. De plaats van het ongeluk werd nauwkeurig vastgesteld op één Franse mijl (4444 m) ten noorden van de dorpskern. Na het onderzoek en het opstellen van een schriftelijk rapport werd de verongelukte Jan Luyten begraven op het kerkhof bij de St. Lambertuskerk in de Nederweerder dorpskern.

De nabestaanden van Luyten waren in diepe rouw en zetten als aandenken een ongeluiskruis op de onheilsplek, aan de westzijde van de Booldersdijk, iets vóór de aftakking van de Vloeddijk. Op een kaart uit 1811 staat het kruis aangeduid. Het heeft er nog tot in de twintigste eeuw gestaan. Ter onderscheiding van een ander wegkruis langs de Booldersdijk noemde men het in de volksmond *'t Twieëdje Kruuts*. Het kruis stond 4,5 kilometer verwijderd van de kerk van Nederweert, dus vrijwel gelijk aan de eerdergenoemde afstand van een Franse mijl.

7. Teksten naambordjes

Hieronder volgen de geuniformeerde teksten voor de naambordjes in het buitengebied van het crematorium.

De historische ambiance van Hoeve de Zwingel

Crematorium en natuurbegraafplaats Hoeve de Zwingel zijn gelegen op een historische locatie. De oude naam van dit gebied is In den Vloed, een naam die verwijst naar het vroeger vrij natte en drassige karakter van dit gebied. Dit wordt veroorzaakt door de relatief lage ligging in combinatie met een vrij sterk waterdoorlatende leemlaag, waardoor regenwater langdurig stagneerde.

De drogere zones waren heidegebied en werden intensief gebruikt voor het laten weiden van vee en kleinvee zoals schapen. Het was een onderdeel van de 'gemeijnt', de gemeenschappelijke woeste gronden van alle inwoners. Een klein deel ervan, met name de hoger gelegen stukken, werd later omgezet in landbouwgrond en in dennenbos (ten behoeve van de mijnbouw).

Om de verbondenheid van crematorium en natuurbegraafplaats met zijn historische omgeving te versterken, zijn de namen van gebouwen, locaties en zones van het terrein genoemd naar oude plaatsaanduidingen die soms al eeuwenlang in dit gebied gangbaar waren.

Hoeve de Zwingel

De natuurbegraafplaats met crematorium zijn gelegen in een gebied dat vroeger onderdeel was van uitgestrekte heidevelden, genaamd De Grootte Heide. Hier graasden de koeien en schaapskuddes van de Nederweerder boeren en werden heiplaggen gestoken en zand gewonnen.

Op de overgang van de heide en de bewoonde wereld werden in de middeleeuwen lange en met doornstruiken begroeide beschermingswallen en grachten aangelegd. Die 'weerheggen' of 'landweren' dienden om de bevolking te beschermen tegen troepen plunderende en muitende soldaten.

Een van de vlakbij gelegen landweren heette De Zwingel of Mols Swinghel en wordt al in 1490 genoemd. De weg Molswingeldwarsdijk herinnert daar nog aan. De naam van Hoeve de Zwingel is geïnspireerd op die meer dan 500 jaar oude benaming.

De Boshut

In het dunbevolkte grensgebied van Limburg en Noord-Brabant lagen vroeger kleine huizen van stro en leem. Die werden hier 'hut' genoemd. Zo lagen in deze omgeving de Grashut (in het Weerterbos), de Somerense Hut (aan de Boldersdijk), de Jan Lammershut en de Vissershut.

De oude verbindingsweg van Noord-Brabant naar het Limburgse Maasdal, liep via Nederweert. Dat is de huidige Boldersdijk, vroeger ook weg Bosdijk genaamd. Die kreeg zijn naam niet omdat hier bossen lagen, maar omdat het de route naar Den Bosch was. In de vorm van paviljoen De Boshut komen die twee verhaallijnen bij elkaar. Het houten gebouw herinnert aan de primitieve 'hutten' uit vroeger tijden, en 'bos' is afgeleid van de nabijgelegen doorgaande weg. Zoals de Bosdijk vroeger ooit de Poort van Limburg was, markeert de Boshut als een soort poortgebouw nu de entree van Hoeve De Zwingel.

Binnenhard

De sterk leemhoudende ondergrond van dit gebied is te danken aan miljoenen jaren oude afzettingen door rivieren die hier vroeger stroomden. Het nadeel van die harde en moeilijk doordringbare leem was dat de bodem een slechte afwatering had en het regenwater moeilijk doordrong in de diepere bodem. Daarom was dit een nat en moerassig gebied.

Er was ook een voordeel verbonden aan die leem, want die was bij uitstek geschikt voor de fabricage van bakstenen en dakpannen. Vanaf de 16^e eeuw waren in dit gebied dan ook diverse kleinschalige leemgroeves waar de leem werd gewonnen om er bouwmaterialen van te maken.

Een van die gebieden heette 'Het Hard'. Een toepasselijke naam die is afgeleid van de harde leemlagen ter plaatse. De huidige straatnaam Hardsteeg is daar nog een herinnering aan. Er was sprake van twee zones, het Binnenhard en het Buitenhard.

Buitenhard

De sterk leemhoudende ondergrond van dit gebied is te danken aan miljoenen jaren oude afzettingen door rivieren die hier vroeger stroomden. Het nadeel van die harde en moeilijk doordringbare leem was dat de bodem een slechte afwatering had en het regenwater moeilijk doordrong in de diepere bodem. Daarom was dit een nat en moerassig gebied.

Er was ook een voordeel verbonden aan die leem, want die was bij uitstek geschikt voor de fabricage van bakstenen en dakpannen. Vanaf de 16^e eeuw waren in dit gebied dan ook diverse kleinschalige leemgroeves waar de leem werd gewonnen om er bouwmaterialen van te maken.

Een van die gebieden heette 'Het Hard'. Een toepasselijke naam die is afgeleid van de harde leemlagen ter plaatse. De huidige straatnaam Hardsteeg is daar nog een herinnering aan. Er was sprake van twee zones, het Binnenhard en het Buitenhard.

[NB dit is dus dezelfde tekst als van het bordje Binnenhard. Het is wat lastig om daar een aparte tekst voor te maken]

Bosdijk

Hoewel de nabijgelegen Booldersdijk een eeuwenoude naam is, had deze dijk een door de Fransen in 1811 toegekende officiële naam, namelijk 'Chemin de Bois-le-duc á Nederweert' (weg van Den Bosch naar Nederweert). 'Dijk' wil zeggen dat het een kunstmatige aangelegde weg is, in een vrij nat en drassig gebied.

De Nederweertenaren spraken liever gewoon van de Bosdijk. Anders dan dat die naam doet vermoeden heeft die dus niets te maken met de bosrijke omgeving, maar met de bestemming Den Bosch. Net zo goed als men vroeger niet over Den Bosch of 's Hertogenbosch sprak maar over 'Bos'. Men sprak over 'Bos Merrentj', als men naar de veemarkt in Den Bosch ging.

De nieuwe Bosdijk die het crematorium met de natuurbegraafplaats verbindt, heeft een dubbele betekenis. Hij refereert zowel aan de oude Booldersdijk, als ook aan de nabije omgeving die tegenwoordig wel degelijk bosrijk is en die aan Hoeve de Zwingel zijn cachet geeft.

Munnikenpad

De huidige provinciegrens tussen Limburg en Noord-Brabant heeft een lange en bewogen geschiedenis. In de loop van vijf eeuwen was dit gebied zowel een staatsgrens, provinciegrens, gemeentegrens, taalgrens, culturele grens en ook een religieuze grens. Het Brabantse deel was overwegend protestants, het nu Limburg geheten deel katholiek.

De katholieken in Brabant werden onderdrukt. Om toch hun geloof te kunnen uitoefenen bouwden zij in 1649 een provisorische houten kerk, de Grenskerker, aan de Booldersdijk en

later een in het Weerterbos. Hier kwamen soms duizenden gelovigen uit Brabant bij elkaar voor de heilige mis.

Het waren de paters minderbroeders uit Weert die de missen verzorgden. Vanaf hun klooster op de Biest liep een smal voetpad vanaf Laar door de Nederweerder heide, het zogenaamde Munnikenpad. Het huidige pad met die naam ligt exact op de oude plek en is daarmee een levende herinnering aan een indrukwekkend stukje geschiedenis uit de 80-jarige Oorlog.

De Rabatten

In de negentiende eeuw werd hier het heidegebied ontgonnen en werden er grootschalige dennenbossen aangelegd. Het hout uit die productiebossen diende voor de mijnbouw in Zuid-Limburg. Daarmee werden de mijngangen en schachten gesteund.

De bomen stonden op heuvelvormige stroken grond, die men rabatten noemt. De grond uit lange greppels werd opgeworpen tot dijkjes en daarop werden de dennenbomen geplant. De rabatten waren vaak tientallen meters lang. Via de greppels werd het regen- en grondwater afgevoerd en op de dijkjes van de rabatten hielden de bomen voldoende droge voeten. Bij de aanleg van de parkeerplaats op deze plek werden in de ondergrond de sporen van die oude rabatten teruggevonden. Zij tekenden zich af in de vorm van regelmatige donkere stroken grond. Met een zelfde soort van regelmaat is de parkeerplaats ingericht, dus de naam De Rabatten is op deze plaats zeer toepasselijk.

Hoesta

Hier vlakbij Hoeve de Zwingel lag tot enkele jaren geleden een terrein dat met een vrij aparte naam Hoesta werd genoemd. Dat was een cirkelvormig dieper gelegen en nat terrein. De naam was afgeleid van het oude woord *hoest* of *hoost*, dat in het plaatselijke dialect hooihoop of hooistapel betekent.

Aan het ontstaan van de Hoesta zit nog een speciaal verhaal verbonden. Daarvoor moeten we terug naar het einde van de laatste ijstijd, zo'n 13.000 jaar geleden. Toen het ijs begon te smelten, bleven hier en daar grote brokken liggen, zogenaamde 'ijslenzen' of 'pingo's'. Die werden langzaam bedekt door stuifzand en zagen er uit als lage heuvels.

Toen ook het laatste ijs smolt door de opwarming vanwege de klimaatverandering, stortten die heuvels in en kreeg je een laagte, omgeven door een wal van veen en zand. Die ringvormige krater die wordt opgevuld met smeltwater. Het water kon niet weg vanwege de leemlaag die eronder zat. Dit meertje vulde zich in de loop van eeuwen met organisch materiaal als gevolg van plantengroei. Zo'n fenomeen noemt men in de geologie een Pingoruïne.

Sterrenliefde

Dit gedeelte van de natuurbegraafplaats is Sterrenliefde genaamd. Hier worden jong-overleden kinderen begraven en herdacht. De naam heeft een bijzondere emotionele waarde voor de initiatiefnemers van Hoeve de Zwingel.

Tolversbos

Ook het Tolversbos is een oude historische benaming uit dit gebied. Het begrip Tolvers is een verbastering van Tolheuvels, en dat was op zijn beurt de naam van een oude boerderij genaamd Tolheuvel aan de Heijsterstraat in Nederweert. De eigenaren daarvan hadden ook een bos dat Tolversbos werd genaamd.

Hoewel de boerderij Tolheuvel pas op de oude grens van Weert en Nederweert lag, heeft het woord tol niets met tolwegen of tolheffing te maken, zoals in het Duitse woord Zoll. In het

oude Nederweerder dialect staat 'tol' voor huur of pacht. Ook de boerderijnaam Tolberg aan de Meijelsedijk in Ospel heeft zo'n herkomst.

Er waren in de 17^e en 18^e eeuw een paar pachtboerderijen in Nederweert, die door de eigenaar langdurig werden verhuurd aan derden die geen eigen boerderij bezaten. Een termijn van zes jaar was dan de gebruikelijke periode en de vergoeding daarvoor was de 'tol'.

Zwingelhard

Deze grote open ruimte is het Zwingelhard genoemd. Hier komen een aantal historische verhaallijnen van de naamgeving van dit complex bijeen. Het woord zwingel refereert aan de Hoeve de Zwingel, vernoemd naar de oude landweer, en hard aan de plaatselijke bodemgesteldheid.

Bovendien is Zwingelhard ook een echte historische veldnaam uit dit gebied. In 1707 is in bewaard gebleven oude documenten reeds sprake van het 'Swingel Haert'.

De nieuwe naam Zwingelhard verstrekt de relatie met het hoofdgebouw (Hoeve de Zwingel) en de beide singelvormige wandelpaden (Binnenhard en Buitenhard). Bovendien is er ook nog een relatie in figuurlijke zin omdat deze ruimte zich exact in het hart (met een t) van het buitenterrein van het crematorium bevindt.

Kievitsbos

Hoewel de vogel met de soortnaam Kievit een veelgeziene gast is in dit gedeelte van Nederweert, heeft de naam Kievitsbos een geheel andere herkomst. De naam is afgeleid van het riviertje de Kievit, dan vroeger de grens vormde tussen Nederweert en het gebied ten noorden ervan. Het woord heeft een relatie met water.

De Kievit vindt haar oorsprong in de Groote Peel bij Ospel en gaat bij het Weerterbos samen met de Oude Graaf over in de Sterkselse Aa, om uiteindelijk bij Den Bosch uit te monden in de Maas. Pal op de grens van Weert, Nederweert, Someren en Maarheeze lag in de middeleeuwen een lang verdwenen watermolen die eigendom was van een klooster.

De Kievit was eeuwenlang een natuurlijk barrière, die alleen maar te doorkruisen was via de Booldersdijk. Ooit was het gemeentegrens, provinciegrens en zelfs landsgrens. Een (meest gekanaliseerd) deel ervan bestaat nog steeds en is tegenwoordig onderdeel van een fraai natuurgebied.

Gedenkbos

Afscheid nemen is niet alleen cremeren of begraven, het is ook gedenken. In deze nieuw aangeplante bosrijke omgeving gedenken we de overledenen.

Strooiveld

Dit is geen naam met een historische achtergrond maar duidt de functie van het terrein, strooiveld, aan.

De Franse Mijl

Het object met de naam 'De Franse Mijl' bevindt zich in het denkbeeldige hart van het terrein van Hoeve de Zwingel. Het herinnert aan een gedenkwaardige gebeurtenis uit 1808, die zich hier vlakbij aan de Booldersdijk afspeelde in de tijd dat Nederweert onderdeel was van Napoleon's Franse rijk.

Door een paniek geraakt paard verongelukte voerman Jan Luyten bij deze plek tijdens het vervoer van heiplaggen. De Franse gendarmes maakten een verslag van de trieste

gebeurtenis. Zij rapporteerden dat de plek van het ongeval gelegen was op ongeveer 'één Franse Mijl' (4444 meter) vanaf de dorpskern van Nederweert.

De nabestaanden van Luyten waren in diepe rouw en zetten als aandenken een ongeluyskruis op de onheilsplek, aan de westzijde van de Boldersdijk. Het heeft er nog tot in de twintigste eeuw gestaan maar is allang verdwenen. Letterlijk en figuurlijk als een soort 'mijlpaal' markeert het nu het hart van dit gebied.

8. Samenvatting en conclusie

Door de initiatiefnemers van het nieuwe crematorium Hoeve de Zwingel in Nederweert, Chris en Janneke Salimans, werd in 2022 contact opgenomen met STRABO met als doel om ideeën aan te boren voor de naamgeving van het complex. In een aantal brainstormsessies in de loop van 2022 en 2023 werd een programma van eisen voor de naamgeving bedacht. Waar aanvankelijk alleen gezocht werd naar een bedrijfsnaam, kwamen allengs ook ideeën voor de naamgeving van andere elementen uit het plan ter sprake.

De initiatiefnemers stelden op de eerste plaats prijs op een naamselectie die aansloot op het bouwkundige en landschappelijke ontwerp van het nieuwe crematorium. Dat wil zeggen: namen die aansluiten op het bouwkundige en landschapsinrichtingsconcept en dus de cultuurhistorische synergie tussen het gebouw en het landschap versterken. Maar die ook een verbondenheid met de lokale erfgoedsituatie en de lokale overleveringen daarin uitstralen, op dezelfde wijze als de initiatiefnemers die ook zelf beleven.

In goede samenspraak en co-creatie is het gelukt om een coherent namenpakket te ontwerpen voor de volgende planonderdelen:

- Gebouwencomplex en bedrijfsnaam: Hoeve de Zwingel
- Paviljoen: De Boshut
- Wandelpaden: Binnenhard, Buitenhard, Bosdijk en Munnikenpad
- Ven of waterplas: Hoesta
- Parkeerplaats: De Rabatten
- Overige terreindelen (open zones en bospercelen): Strooiveld, Gedenkbos, Zwingelhard, Kievitsbos, Tolversbos, Sterrenliefde en Franse Mijl.